

Stari in mladi Slovenec.

(Glej ta spis v lanskem tečaj!)

Kotva.

O. Pa tudi kotūka, kotka, kotvica α) felis, β) ancora; nota lat. catus, catta, nhd. katze.

S. Nsl. kotva, pravite. Nekteri pišejo za lat. ancora sidro menda po gr. σιδῆρος železo, jeklo; navadno maček v obeh pomenih. Ker je stsl., rus., pol. in česk. kotva in kotev, bi rad, da se rabi i novoslovenski, vsaj za ancora ali sidro.

O. Imaš sicer nsl. kotiti gignere, kotati volvere, od kodar stsl. kotiči cylindrus.

S. Kotiči Vam je tudi cella, mansiuncula, serb. kočina; kotarū fines; kaj pa kotera, kotora pugna, rixa, koterati coarguere, kotorati se pugnare, kotoriv-ljiv-nikū rixosus, pug-nax, inobediens; ali so v zvezi s kot-iti-ati, ahd. kottr, ali s koteryj, kotoryj quis?

Kočiti se.

O. Kočā se na pr. kočīši se legosta; quid significet, ignoramus.

S. Na gorenjem Kranjskem je koč pregrajen kraj za odstavljene telca, prasca ali sploh govedo, katero dobiva kaj posebne kerme; od tod morebiti kočljiv (nem. hackelig, heicklich), kočljivost, in kočiti se, ter celo stsl. kotějnū adj.

O. Kotějnū adj. significatio nobis ignota: stavētū liše kumiromū trapezy kotějnyę.

Koštuna.

O. Fabula, comoedia, nugae (cf. kost-, gr. κόπτος alea); košti gracillis.

S. Pač čudna beseda! Koštunovati — nistvovati fabulari, iocari, koštuninū — nikū iocosus, — nistvo iocus. Spominja me tolikrat slišane „kunšten, kunštovati se“. Koštuny pl. f. scurrilitas, cod. bulg. šęgy.

Košulja.

O. Indusium, košulica.

S. Beli Kranjci moji nosijo košulje in košuljice. Sicer pišete: nsl. košulja indusium, „körbchen für haselnüsse“; mar ne kozulja, ali kozulj (Erdbeerköcher)?

Kraj.

O. Extrema, littus, finis, kraj ušese lobus, cf. vüskraj, iskrí adv. prope cum gen., confinis; vüskraj mene, konja itd.

S. Nsl. „Kranjec male a kraj derivant“, pravite. Tega omenjam le, da povém, kako razlagajo sedaj že Kranj, Kranjec: a) iz karn (skalnat verh, Carnia, Valvazor, Schlözer), b) kraj t. j. meja (krajina, pars extrema, confinium, marka, fines Italiae, Linhart, J. Erben), c) kraj t. j. dežela sploh (regio, provincia, cf. Hicinger), d) po gradu ali mestu Krajskem, na skalnatem kraju ali ostrogu nad vtokom reke Kokre v Savo (stsl. krajní adj. άκρος, άκροτατος extremus, Krajni grad, Acropolis cf. Šembera pg. 186. 187. Zap. Slované).

Kračkü.

O. In pokračilo gressus cf. scr. çrank ire.

S. Česk. je krok gressus, pokrok progressus (Fortschritt); nsl. k o r a k, korač, koračaj, korakati, koračiti in kračiti; krač a coxa, okrak pes suillus itd.

Kramola.

O. Seditio, insidiae, tyrannis, turba, bellum; kramoliti kogo turbare, — se pugnare, — lovati — listvovati dissidere; kramolivü — linü seditiosus p. kramolína mysli, večíti, města, publicus; — listvo turba -nikü, -nica novas res molliens.

S. Brat moj na vzhodu ima kramolü „lärm“, pišete Vi; jaz pa imam kramljati loquor, kremelj sermo, ter primerjam stsl. govoriti, govorinü seditiosus (vid. Jezičn. VI. str. 23).

Krajati.

O. Kraja-ješi scindere na pr. hlêbü cf. magy. korej frustum panis, krajec, rad. kra secare.

S. Pa tudi krojiti, krojitelj secans, krojilo ensis, nsl. kroj, krojič, krojač ali krajač sartor.

Kremli.

O. Castrum, kromü arx cf. rus. kroma befestigung.

S. Kremlj ali kremelj je grad v Ljubljani, kakor v Moskvi! Jarnik spričuje, da je na Koroškem kremelj a) das Gespräch, b) die (innere) Festung; od tod kremlica, nekdaž terdnjava (zdaž razvalina) zoper Turke, po narodni pesmi: „Oj ti pre-

ljuba kremlica, ki si naša zabranica! Morebiti se vjema z naslednjim kremij-ene, nsl. kremen silex, ardor p. kremenit otrok (lebhaft), ali tudi s kreniti se (nam. kremiti, kakor stsl. krenü n. kremy) inniti.

Krivü.

O. Kar nsl. obliquus, curvus, nequam, noxius, pravus.

S. Pišem sedaj skor le kriv in krivica; zakaj bi ne pisaril tudi: kriv da, krivnja culpa, crimen, krivina, krivota, krivost curvatura, iniustitia, iniuria, krivljiv-ost (Murko); krivec je nsl. aquilo, reus, krivok serb. strabo, krivak bulg. krummer hirtenstab, krivogled, krivonog, krivopet, krevljast curvus cf. krevsati beim gehen mit den füssen aneinander streifen.

Krina.

O. Tudi krinü modius, krinica hydria, catinus, olla, urna; krinü lilium pa je iz gr. *κρίνον*.

S. Mar ni krina iz s-kriti? Krina serb. labellum, krinca scutella; rus. krynica cisterna, nsl. krnica lacus (presskufe), vortex; krinčica t. j. skrinja-njica arca, arcula, locus; krinka pa je šema (larve).

Krūma.

O. Krūma, krūmlja (i krūmü rus. kormü m.) a) cibus, pabulum, victus; b) krūma gubernaculum, puppis, krūmlja gubernatio p. crikovnjaja; krūmčaja t. j. knjiga liber iuris canonici, graecis *πρωτόδικον* dictus.

S. Jaz pišem kerma, kermiti a) alere, pascere, kermitelj-nik educator, nutritor, kermilica-iteljnica nutrix, kermilec paedagogus, kermljenik, kermnik stsl. krūmīnikü alumnus, — nica alumna, krūmilište locus nutritionis; kerma, kermiti b) gubernare-crikvi, korabi ili korabli (gr. *κάραβος*, scapha e vimine et corio, korab čes. cortex et navis), kermar, kermitelj; stsl. krūmičij gubernator (magy. kormany, koroman steuermann), kermilo-lce, kermilnik-nica, kermil-iteljstvo, kermljenje, kermovanje gubernatio itd. — Pa ni moj Krim nam. Kerm, kjer raste dobra kerma? Krūmljati se stsl. epulari cf. nsl. kremljati.

Koristne stvari.

Krivoglednost.

Krivoglednost se še le zapazi čez nekoliko časa, in to toliko hitreje, kolikor dalje dete v stran gleda. Lahko se pa še pomaga tej napaki, ako se dosti zgodaj zapazi.

Kakor dete ne more koj rabiti nog in drugih počutkov, ravno tako tudi z očmi ne more precej delati. Mati narava se dostikrat, kakor vidimo, sama maščuje, ako njene postave prestopamo in se ne ravnamo po njenih pravilih. Tako, postavim, se skrivé detetu noge, ako ga prezgodaj hoditi učiš i. t. d., ravno tako je tudi z očesom. Dete precej pri začetku ne vidi dobro in razločno, temuč le nekoliko blišči se mu. Čez nekoliko tednov pa zadobi popolnoma pravilen pogled, ali jako slab je še. To je tisti čas, ko naj večkrat matere same iz prevelike ljubezni do svojega deteta ali pa pestunje otrokom oči pokazé in jih storé, da postanejo krivogledi, kajti nosijo jim pred oči razne reči, ktere so jim zanimive, toda preblizo jim jih nosijo, kajti pogled je še preslab.

Vsakemu je znano, kako težko se odpravijo napake, kakor n. pr. jeclanje, kriva hoja, i. t. d., krivoglednost pa še najtežje. Dokler je dete še otrok, še nima pameti, torej se še preveč boji. Ko pa je odrastlo in postalo deček in mladeneč, je pa že napaka preveč vkoreninjena. Dvorni svetovalec Dr. Stromayer je prišel na idejo, bi se li ne mogla ta napaka odpraviti, ter je poskušal svoje umetnosti na merličih. Slavni Dieffenbach pak je prvi to mertvo misel Stromayerjevo oživel in sicer praktično. On je skerkno preiskoval vse vzroke te napake, ter je iznajdel umetnost, po kateri se ta nadloga odpravi. Ta poprava terpi le 1—2 minut in je, ako je zdravnik pripraven, brez vse nevarnosti.

Neprecenljiva dobrota je cepljenje koz, ktero je iznajdel prvi Anglež, Jenner 11. majnika 1796. leta. Koliko tisuč ljudi se ima tej umetnji zahvaliti, da imajo zdrave in dobre oči. Naj več je vsakemu znano, kakošno je cepljenje koz, ali gotovo ne tako, kdaj je pravi čas za to. Okrajni zdravnik na deželi odloči en dan, in takrat vcepi vsem otrokom brez razločka starosti koze. Naj boljši čas je, kedar je dete 17 do 30 tednov staro; kajti do sedaj je vedno le mleko uživalo in torej še nepokvarjeno naravno moč v sebi imelo. Ako se dalje prevdarja, se lahko kmalu previdi, da zato, ker po cepljenje pride neka

merzlica, niso zato pripravna vsa deteta. Ako se detetu prikažejo ravno zobje, ali če ima kako drugo, posebno pa, če ima očesno bolezen, ni za cepljenje. Ravno tako se tudi preslabotnim in premladim detetom ne smejo kože cepiti, kajti lahko potem nevarno zbolé.

Dopisi in novice.

Iz pod Grintovca. Tvoje vabilo, ljubi „Tovarsá“, da bi se vsi kranjski učitelji združili in pristopili v novo učiteljsko društvo na Kranjskem, me je zeló, bi rekel, do solz ganilo. Kdo kje potrebuje več podpore in spodbude, kakor ravno ljudski učitelj? in kje bi je dobival, če ne iz svojega tabora? Vse na svetu je tako vsvarjeno, da si mora samo pomagati, če hoče shajati in napredovati; vsem kliče pregovor: „Pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal!“ Mi učitelji to resnico davno davno skušamo, in kdo bi bil li tako aboten, da bi pečenih tih pričakoval od drugod, kakor sam od svojega truda in prizadevanja! Bratje, sedaj je čas, da tudi mi na Kranjskem vstanemo iz terdega spanja, da ne hodimo posamni — temuč v družbi, v pravi bratovski zlogi, iz ktere nam blišči boljša prihodnost. Naše učiteljsko društvo mora biti pravo krepko zavetje v vseh naših okoliščinah. Kedar bode komu treba tolažbe, dobiti je more v društvu, — kedar bode kdo iskal pomoči, prihiteti mu more društvo na pomoč, — kedar bode kdo potreboval dobrega svéta, dati mu ga more društvo, z eno besedo: učiteljsko društvo mora biti vsakemu učitelju vse. Kedar pridem v Ljubljano, bodem naj pred prašal po mirni sobi učiteljskega društva, in tam upam dobiti vsaj ktereга svojega brata, ki mi bode vedel o tem društvu veliko veselega povedati. Z Bogom, ljubi „Tovarsá“. Bog ti daj srečo in pogum!

Iz Gorenskega. So gospodje, ki mislijo, da učitelj povzdigo sadjereje ne more drugače pospeševati, kakor, če ima sam manjši ali večji sadjerejni vert. Tim v dokaz, da to ni res, in sodelalcem v spodbudo, da se v sadjereji veliko lahko zgodí, akoravno kdo nima ne velike, ne majhne sadjerejne šole, povem to le:

Pred dvema leti je bilo, ko na Gorenskem nekemu možu rečem: Vi imate velik zelnik, zelje je pa silno dober kup (100 glav je 1 gold. 30 kr. veljalo). Pustite svojemu sinu, da na koncu zelnika stirjaški seženj z jabelčnimi peškami obseje, kako, mu rad pokažem. Mož je bil zadovoljen. S sinom posejeva nekaj pešek. V šolskih jesenskih praznikih predlanskega leta sem imel priložnost, imenovano gredico ogledati, drevesca so bila 3' do 5' visoka, lepo opleta in silno lepa; fantu pokažem, kako naj spomladi te divjake požlahtni. Okoli sv. Jurja letos dobim pismice od imenovanega mladenča, da je vse divjake 3" do 5" od tal pocepil. O letošnjih jesenskih šolskih praznikih pridem zopet v ta kraj; prva pot mi je do požlahtnjenih jabelk.

Kako se začudim, ko vidim okoli pedeset cepljenih drevesec, naj več po 4' do 5' visokih, čverstih in ravnih kot sveča. Mož in njegov sin se čudita, da so spomladi pocepljena drevesca tako zala zrastle